

PERANAN WATAK UTAMA MENERUSI PENONJOLAN NILAI-NILAI MURNI KBSM DALAM TEKS KOMSAS NOVEL SONGKET BERBENANG EMAS

ROLE OF THE MAIN CHARACTER THROUGH KBSM MORAL VALUES IN KOMSAS NOVEL TEXT TITLED SONGKET BERBENANG EMAS

Nurul Raihana Abdullah & Norila Md Salleh
Fakulti Pendidikan dan Pembangunan Manusia
Universiti Pendidikan Sultan Idris, Tanjong Malim, Perak
annraihana@gmail.com, norila@fppm.upsi.edu.my

ABSTRAK

Novel Komponen Kesusasteraan (KOMSAS) dalam mata pelajaran Bahasa Melayu Tingkatan 5 berjudul Songket Berbenang Emas menjadi bahan perbincangan utama dalam artikel ini. Perbincangan adalah berkaitan tentang 16 nilai murni Kemahiran Bersepadu Sekolah Menengah (KBSM) yang terkandung dalam teks novel ini tersebut. Novel Songket Berbenang Emas hasil karya Khairuddin Ayip digunakan di semua sekolah menengah di Zon I iaitu Perlis, Kedah, Pulau Pinang dan Perak. Kandungan teks telah dianalisis untuk mengenal pasti sama ada 16 nilai murni KBSM disampaikan melalui watak utama iaitu Dahlia. Set pengukuran nilai murni Tiga Komponen Karakter yang Baik (*Components of Good Character*) dalam Model Pendekatan Pendidikan Karakter oleh Thomas Lickona yang terdiri daripada dimensi pentaakulan moral, perasaan moral dan perlakuan moral dijadikan panduan kajian untuk mengkatégorikan nilai-nilai murni KBSM mengikut hierarki.

Kata Kunci: Novel KOMSAS, Nilai Murni KBSM, Tiga Komponen Karakter yang Baik, Pentaakulan Moral, Perasaan Moral, Perlakuan Moral.

ABSTRACT

Literature Component novel (KOMSAS) in Malay Language subject Form 5 titled "Songket Berbenang Emas" is the major discussion topic in this article. The discussion is related to the 16 moral values of the Integrated Curriculum Secondary School (KBSM) which contained in the text of this novel. "Songket Berbenang Emas" novel is Khairuddin Ayip masterpiece used in all secondary schools in Zone 1 that is Perlis, Kedah, Pulau Pinang and Perak. Text content has been analyzed to identify whether the 16 moral values of KBSM are presented through the main character, Dahlia. The measurement set of moral values of the Three Components of Good Character in Character Education Approach Model by Thomas Lickona consists dimensions of moral reasoning, moral feeling and moral behaviour are used as a guide to categorizing KBSM's moral values according to the hierarchy.

Keywords: *KOMSAS Novel, KBSM Moral Values, Three Components of Good Character, Moral Reasoning, Moral Feeling, Moral Behaviour*

PENGENALAN

Pembangunan intelek, rohani, emosi dan jasmani merupakan teras pembangunan insan yang sangat ditekankan dalam Falsafah Pendidikan Kebangsaan (FPK). Kesemua aspek ini merangkumi tiga domain utama dalam perkembangan manusia iaitu domain kognitif, domain psikomotor, dan domain afektif. Domain afektif melibatkan aspek perasaan, sikap dan peribadi yang seimbang. Di Malaysia, domain afektif disampaikan secara langsung menerusi mata pelajaran seperti Pendidikan Moral, Pendidikan Sivik, Pendidikan Islam dan mata pelajaran kesusasteraan sama ada dalam versi Bahasa Inggeris atau

Bahasa Melayu. Komponen Kesusasteraan (KOMSAS) dalam mata pelajaran Bahasa Melayu merupakan antara mata pelajaran yang mempunyai gelanggang yang paling luas untuk menjayakan hasrat penerapan nilai-nilai murni sama ada secara langsung atau tidak langsung. Karya-karya sastera mempersembahkan kehidupan manusia dan mengetengahkan mesej yang tertentu, yang mencerminkan falsafah serta pandangan hidup tertentu. Menerusi pelbagai aktiviti kelas yang sesuai, sama ada dalam bentuk perbincangan, penilaian, kritikan, penghayatan, iktibar, renungan, pengamatan dan sebagainya, nilai-nilai murni yang ingin diterapkan dapat diterjemahkan dalam bentuk penghayatan. Domain afektif yang melibatkan rohani dan emosi selaras dengan kehendak pendidikan Kesusasteraan Melayu ini sangat jelas memenuhi dua daripada empat tuntutan Falsafah Pendidikan Kebangsaan yang mengutamakan asas pembangunan modal insan iaitu intelek, rohani, emosi dan jasmani.

LATAR BELAKANG KAJIAN

Usaha penerapan nilai-nilai murni merupakan usaha untuk menjadikan Malaysia sebagai negara maju mengikut acuan sendiri seperti yang digagaskan dalam Wawasan 2020 iaitu semakin maju negara, semakin tinggi pengamalan nilai murni dalam kalangan rakyat. Penerapan nilai-nilai murni secara langsung adalah melalui pengajaran dan pembelajaran mata pelajaran manakala nilai-nilai murni disampaikan secara tidak langsung melalui penerapan nilai-nilai murni menerusi aktiviti-aktiviti pengajaran dan pembelajaran. Dalam konteks mata pelajaran Bahasa Melayu, selain daripada memupuk minat membaca dan memperkukuh kemahiran berbahasa, KOMSAS juga berperanan dalam pembentukan sahsiah pelajar (Kementerian Pendidikan Malaysia, 2000). Pembentukan sahsiah pelajar dilaksanakan menerusi penerapan nilai-nilai murni secara langsung menerusi teks novel KOMSAS adalah selaras dengan matlamat pendidikan Kesusasteraan Melayu:

Pembelajaran Kesusasteraan Melayu di peringkat menengah bertujuan untuk memberikan pengetahuan kepada pelajar tentang unsur-unsur kesusasteraan dan nilai-nilai murni agar mereka dapat menghayati dan menghargai bahasa, kesusasteraan dan nilai masyarakat Melayu. Melalui bahan sastera dan aktiviti pengajaran dan pembelajaran yang dijalankan, para pelajar akan dididik untuk berfikir secara analitis, kritis dan kreatif. Selanjutnya diharapkan mereka akan mampu meningkatkan keupayaan berbahasa dan membina kepekaan estetik apabila membaca dan mengkaji hasil sastera Melayu.

(Kementerian Pendidikan Malaysia, Sukatan Pelajaran KBSM: Kesusasteraan Melayu, 2008)

Para pelajar perlu menganalisis nilai-nilai murni yang terdapat dalam novel yang menggunakan kaedah penceritaan atau fiksyen. Contohnya, nilai berdikari dapat diterapkan kepada pelajar menerusi karakter berdikari yang dipersembahkan dalam watak yang digambarkan oleh penulis. Secara langsung pelajar akan membaca, menghayati dan dipupuk untuk mencontohi nilai berdikari tersebut.

PERNYATAAN MASALAH

Berdasarkan analisis kesesuaian pemilihan teks bagi genre cerpen dan novel KOMSAS dalam Pendidikan Bahasa Melayu, Ariff Mohamad (2009) mencadangkan sebanyak enam kriteria yang perlu diambil perhatian oleh Kementerian Pelajaran Malaysia sebelum memilih mana-mana teks. Enam ciri tersebut ialah teks yang mudah difahami dan menarik, berupaya meningkatkan kemahiran bahasa pelajar, mengandungi nilai murni, mempunyai ciri baik dan berkualiti, sesuai dan dapat dihayati serta teks yang mudah difahami. Bertunjangan penyelidikan yang menekankan aspek afektif seperti yang disarankan oleh Falsafah Pendidikan Kebangsaan, pengkaji berpendapat ciri ketiga yang disarankan oleh sarjana tersebut merupakan perkara yang sangat mustahak iaitu tuntutan teks KOMSAS yang perlu mengandungi nilai murni. Walau bagaimanapun, di peringkat pemilihan, para panel penilai novel KOMSAS mengenal pasti nilai-nilai murni secara rambang dan subjektif tanpa dibekalkan sebarang instrumen yang khas untuk mengenal pasti nilai-nilai murni (Abdul Halim Ali, 2016). Sebagai bekas ahli panel yang terlibat dalam pemilihan teks di peringkat kementerian, Abdul Halim Ali (2016) menjelaskan bahawa jenis nilai murni yang ingin diketengahkan juga tidak disyaratkan secara terperinci. Ketiadaan kriteria nilai murni yang jelas menimbulkan keraguan sama ada matlamat pembelajaran

KOMSAS yang diharapkan benar-benar dicapai menerusi bahan pengajaran dan pembelajaran yang dipilih oleh KPM walhal bahan yang digunakan dalam sesi akademik merupakan salah satu aspek terpenting dalam sesebuah pembinaan kurikulum (Tyler, 1949). Maka, penilaian sesebuah bahan hendaklah melalui proses yang ketat dan rapi agar matlamat pendidikan yang diinginkan tercapai sekali gus mewujudkan pengalaman pembelajaran yang berkesan ke atas diri pelajar (Stufflebeam, 1985).

Bahan pengajaran dan pembelajaran dalam KOMSAS memerlukan penilaian menggunakan instrumen yang tertentu untuk membuktikan kerelevanannya. Abdul Halim Ali (2016) bersetuju bahawa ketiadaan instrumen yang jelas dalam mengenal pasti kandungan nilai-nilai murni adalah salah sebuah kelemahan yang perlu diambil perhatian. Hal ini boleh menyumbang kepada berlakunya isu berbangkit seperti yang berlaku pada awal tahun 2016 iaitu novel KOMSAS Tingkatan 4 Zon III (Melaka, Pahang, Terengganu dan Kelantan), berjudul Pantai Kasih oleh Azmah Nordin yang dikatakan mengandungi unsur lucah yang tidak sesuai untuk bacaan pelajar. Ariff Mohamad (2009) mencadangkan agar kajian lanjutan dilaksanakan rentetan penemuan 6 kriteria teks KOMSAS kajiannya. Pengkaji memfokuskan kepada kriteria yang ketiga seperti yang disarankan iaitu berkaitan analisis kandungan nilai-nilai murni. Pengkaji mengambil salah satu daripada enam ciri tersebut untuk dinilai ke atas novel-novel KOMSAS. Pengkaji berpendapat sebanyak 16 nilai murni yang digariskan dalam KBSM merupakan panduan yang wajar untuk diteliti menerusi teks yang dipilih.

Lickona (1976) telah menetapkan bahawa seseorang individu akan diterima sebagai seorang yang bermoral dalam masyarakat sekiranya individu tersebut memiliki semua Komponen Karakter yang Baik (*Components of Good Character*) iaitu pemikiran moral, perasaan moral, dan perlakuan moral. Model yang diperkenalkan oleh Thomas Lickona ini dikenali sebagai Pendekatan Pendidikan Karakter. Model ini bersesuaian dengan matlamat Falsafah Pendidikan Kebangsaan yang ingin melahirkan insan bersifat holistik kerana model ini adalah tentang satu proses perkembangan yang melibatkan pengetahuan, perasaan dan perlakuan serta menanamkan satu asas intergrasi yang melibatkan murid dalam aktiviti yang membantu mereka berfikir secara kritikal tentang soal moral dan etika. Tiga Komponen Karakter yang Baik (*Components of Good Character*) dijadikan sebagai alat oleh Lickona (1976) untuk mengukur nilai diri seseorang individu. Demi memperakui sesebuah novel sebagai bahan pembelajaran dan pengajaran yang relevan, Tiga Komponen Karakter yang Baik (*Components of Good Character*) dijadikan senarai semak yang pertama dalam kajian ini. Sebagai senarai semak yang kedua, pengkaji menggunakan 16 nilai murni yang digariskan dalam kurikulum bersepadu sekolah menengah (KBSM) sebagai sebuah set senarai semak dalam kajian ini iaitu nilai baik hati, berdikari, hemah tinggi, hormat-menghormati, kasih sayang, keadilan, kebebasan, keberanian, kebersihan mental/fizikal, kejujuran, kerajinan, kerjasama, kesederhanaan, kesyukuran, rasional, dan semangat bermasyarakat (Kementerian Pendidikan Malaysia, 1992).

OBJEKTIF KAJIAN

1. Untuk mengenal pasti nilai-nilai murni KBSM yang terdapat dalam novel KOMSAS *Songket Berbenang Emas* yang ditonjolkan oleh watak utama.
2. Untuk mengenal pasti nilai-nilai murni KBSM yang terdapat dalam novel KOMSAS *Songket Berbenang Emas* yang ditonjolkan oleh watak utama dari sudut Tiga Komponen Karakter yang Baik (*Components of Good Character*).
3. Untuk menganalisis tahap dominasi bagi nilai-nilai murni KBSM menerusi watak utama dalam novel *Songket Berbenang Emas*.

PERSOALAN KAJIAN

1. Apakah nilai-nilai murni KBSM yang terdapat dalam novel KOMSAS *Songket Berbenang Emas* yang ditonjolkan oleh watak utama?
2. Apakah nilai-nilai murni KBSM yang terdapat dalam novel KOMSAS *Songket Berbenang Emas* yang ditonjolkan oleh watak utama dari sudut Tiga Komponen Karakter yang Baik (*Components of Good Character*)?

3. Bagaimanakah tahap dominasi nilai-nilai murni KBSM menerusi watak utama dalam novel *Songket Berbenang Emas*?

KEPENTINGAN KAJIAN

Pengkaji berharap kajian ini menjadi salah satu rujukan penting dalam bidang kurikulum Bahasa Melayu oleh ahli-ahli akademik yang ingin menaik taraf kurikulum Bahasa Melayu khususnya dalam bidang Komponen Kesusasteraan Melayu. Penyelidikan ini diharapkan akan dijadikan sebagai sumber rujukan oleh Kementerian Pendidikan Malaysia dalam pemilihan novel-novel KOMSAS yang digunakan di sekolah-sekolah. Selain itu, kajian ini juga diharap dapat membantu guru-guru di sekolah untuk menganalisis secara mendalam nilai-nilai murni yang ditonjolkan oleh watak utama dalam setiap novel KOMSAS. Senarai semak pengukuran tahap kandungan nilai murni yang dibangunkan dalam kajian ini diharap dapat dijadikan panduan oleh pihak yang berhasrat untuk mengenal pasti nilai-nilai murni dalam mana-mana karya yang ingin diketengahkan. Kajian ini juga diharapkan dapat menimbulkan kesedaran tentang kepentingan peranan nilai-nilai murni dalam menghasilkan penulisan yang baik dalam kalangan penggiat industri penulisan kreatif.

SOROTAN LITERATUR

Nilai-Nilai Murni Merentas Kurikulum

Menurut Abdul Rahim Abdul Rashid (2001), nilai murni merentas kurikulum adalah pelaksanaan penerapan nilai-nilai murni secara menyeluruh dalam semua mata pelajaran Kemahiran Bersepadu Sekolah Menengah (KBSM). Menerusi KOMSAS dalam subjek Bahasa Melayu, aspek afektif disampaikan secara langsung melalui penggunaan sumber teks yang disediakan oleh Kementerian Pelajaran Malaysia (KPM) dan turut disampaikan secara tidak langsung dalam penerapan nilai-nilai murni menerusi pelbagai aktiviti. Keseimbangan dan keharmonian yang terdapat dalam FPK akan dapat dicapai sekiranya 16 nilai murni yang disarankan dapat direalisasikan melalui kurikulum mata pelajaran Bahasa Melayu khususnya menerusi pembelajaran dan pengajaran novel-novel KOMSAS. 16 nilai murni tersebut berteraskan kerohanian, kemanusiaan dan kewarganegaraan. iaitu baik hati, berdikari, hemah tinggi, hormat menghormati, kasih sayang, keadilan, kebebasan, keberanian, kebersihan mental/fizikal, kejujuran, kerjasama, kesederhanaan, kesyukuran, rasional, dan semangat bermasyarakat (Kementerian Pendidikan Malaysia, 1992). Berikut merupakan contoh petikan yang membuktikan kewujudan nilai kerajinan dalam karakter Dahlia, watak utama novel *Songket Berbenang Emas*. Dahlia mengimbas semula kenangannya membantu ibunya melakukan pelbagai kerja ketika dia sedang dilamun rindu akan ibunya yang masih ditahan di hospital.

“Sudahlah Lia! Dah Petang! Balik, tanak nasi!” Dia memandang ke arah dapur. Sepi. Tiada sesiapa. “Lia tolong belah kayu ni! Emak tak larat nak belah!” Memandang ke belakang. Sepi. Tiada sesiapa. “Lia, cabut dua tiga pokok ubi! Boleh goreng untuk sarapan esok!” Dahlia memandang ke depan. Sepi. Tiada sesiapa. Dahlia mengeluh.

(Khairuddin Ayip, 2015, hal. 49)

Penerapan Nilai Murni Berdasarkan Tiga Komponen Karakter yang Baik (*Components of Good Character*)

Analisis teks KOMSAS *Songket berbenang Emas* telah melalui penilaian nilai murni secara bersepadu iaitu gabungan 2 senarai semak. Penilaian tidak semata-mata merujuk kepada 16 Nilai Murni KBSM kerana pengkaji percaya nilai-nilai murni yang diterapkan dalam novel KOMSAS hendaklah menepati tahap pencapaian nilai yang tertinggi selaras dengan kelayakannya sebagai novel KOMSAS yang berpengaruh besar membentuk karakter dalam diri pelajar. Oleh itu, Tiga Komponen Karakter yang Baik (*Components of Good Character*) diketengahkan sebagai sebuah set pengukuran nilai-nilai murni yang terdapat dalam novel-novel KOMSAS. Set pengukuran nilai yang terdiri daripada pentaakulan moral,

perasaan moral dan perlakuan moral ini berasal daripada sebuah pengukuran untuk menilai tahap kemoralan manusia. Lickona (1976) telah menetapkan bahawa seseorang individu akan diterima sebagai seorang yang bermoral dalam masyarakat sekiranya individu tersebut memiliki semua Komponen Karakter yang Baik (*Components of Good Character*) iaitu pemikiran moral, perasaan moral, dan perlakuan moral. Model yang diperkenalkan oleh Thomas Lickona ini dikenali sebagai Pendekatan Pendidikan Karakter. Kesemua komponen ini merangkumi tiga aspek penting dalam kurikulum Malaysia iaitu aspek kognitif, afektif dan psikomotor. Pentaakulan moral mewakili aspek kognitif, perasaan moral mewakili aspek afektif manakala perlakuan moral mewakili aspek psikomotor. Jadual 1 menunjukkan Tiga Komponen Karakter Baik bersama-sama takrifannya.

Jadual 1 Jadual Tiga Komponen Karakter yang Baik (Components of Good Character)

Tiga Komponen Karakter yang Baik	Maksud
Pentaakulan Moral	Pemikiran moral dan pertimbangan yang dibuat secara rasional dan bebas.
Perasaan Moral	Kehalusan emosi individu membawa kepada tindakan yang bermoral.
Perlakuan Moral	Tindakan moral ini adalah hasil daripada pemikiran moral dan perasaan moral yang mendorong seseorang bertindak secara bermoral.

Sumber daripada Lickona, T. (1999). *Moral development and behavior*. New York: Penerbit Holt.

Pentaakulan Moral

Lickona (1999) mentakrifkan bahawa pentaakulan moral merupakan pemikiran moral dan pertimbangan yang dibuat secara bebas dan rasional. Contohnya apabila seseorang individu yang mempunyai pemikiran moral dapat memikirkan sesuatu dilema moral serta membuat pertimbangan berasaskan prinsip moral dan nilai-nilai moral yang diterima oleh masyarakat setempat. Prinsip keadilan menjadi hal yang utama semasa membuat sesuatu keputusan. Pentaakulan moral juga boleh dikaitkan dengan membuat keputusan secara rasional berasaskan fakta tanpa dipengaruhi oleh emosi dan persekitaran. Berikut merupakan contoh petikan dalam novel *Songket Berbenang Emas* yang menonjolkan nilai rasional yang ditonjolkan oleh watak Dahlia dari sudut salah satu Komponen Karakter yang Baik iaitu komponen pentaakulan moral.

Dia tidak akan meninggalkan bangku sekolah walaupun miskin, semat-mata untuk meraih pendapatan yang tidak seberapa.

(Khairuddin Ayip, 2015, hal. 3)

Perasaan Moral

Menurut Lickona (1999), sentimen, empati, simpati, prihatin, belas kasihan, bermotivasi dan murah hati merupakan antara elemen kehalusan emosi yang terkandung dalam komponen yang kedua iaitu perasaan moral. Perasaan yang bermoral ini membawa kepada tindakan yang bermoral. Oleh itu, emosi moral ini adalah penting untuk mengawal tingkah laku seseorang individu. Watak Dahlia dalam *Songket Berbenang Emas* telah menonjolkan nilai kasih sayang dari sudut komponen perasaan moral apabila dia berat hati dan sebak untuk meninggalkan adik bongsunya yang masih kecil di rumah. Ibunya masih ditahan di hospital dan ayahnya pula perlu keluar bekerja mencari rezeki. Dahlia perlu ke sekolah untuk melunaskan tanggungjawabnya sebagai seorang pelajar.

“Pergilah ke sekolah. Abah tahulah uruskan.” Dahlia menyepi. Ilmu memang boleh dicari dan pada saat remaja inilah waktunya tetapi ikatan kasih sayang tidak sanggup terungkai begitu sahaja. Tidak rela dituduh mementingkan diri sendiri. “Pergilah Li... jangan hampakan harapan abah...” Sebak dada Dahlia mendengar ungkapan itu.

(Khairuddin Ayip, 2015, hal. 40)

Perlakuan Moral

Menurut Lickona (1999), tindakan moral merupakan keputusan daripada pemikiran moral dan perasaan moral yang mendorong seseorang berperilaku secara bermoral. Perlakuan moral merupakan tindak balas individu terhadap semua keputusan yang ditunjukkan dengan penuh tanggungjawab tetapi mengikut kemampuan dirinya. Watak Dahlia dalam novel *Songket Berbenang Emas* masih mempertahankan nilai hormat-menghormati dalam dirinya kepada nenek kandungnya walaupun dia dan keluarganya sering menjadi mangsa fitnah neneknya sendiri. Nilai murni ini ditonjolkan oleh watak utama dari sudut komponen perlakuan moral seperti yang terkandung dalam teks berikut.

Duit hilang dikatakan di mencurinya. Getah hilang, dituduh adik-adiknya yang menjualnya. Tanaman rosak, kambingnya yang merodoknya. Ada sahaja yang tidak kena. Memang aku ada hak untuk berkecil hati tetapi aku tetap menghormati nenek, desis hatinya.

(Khairuddin Ayip, 2015, hal. 40)

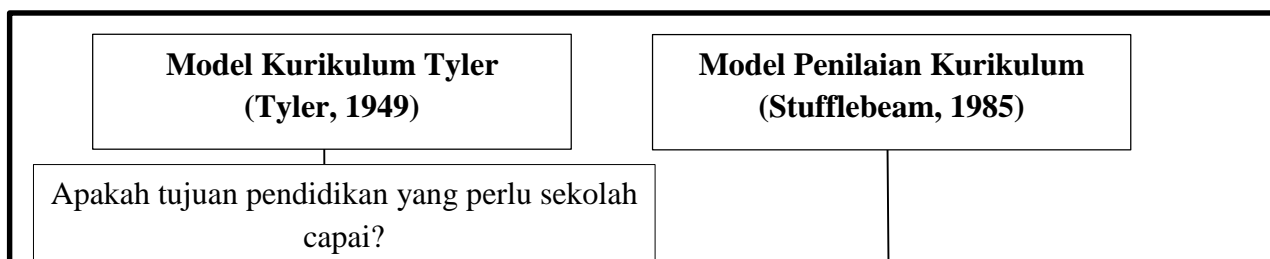
Kajian-Kajian yang Terdahulu

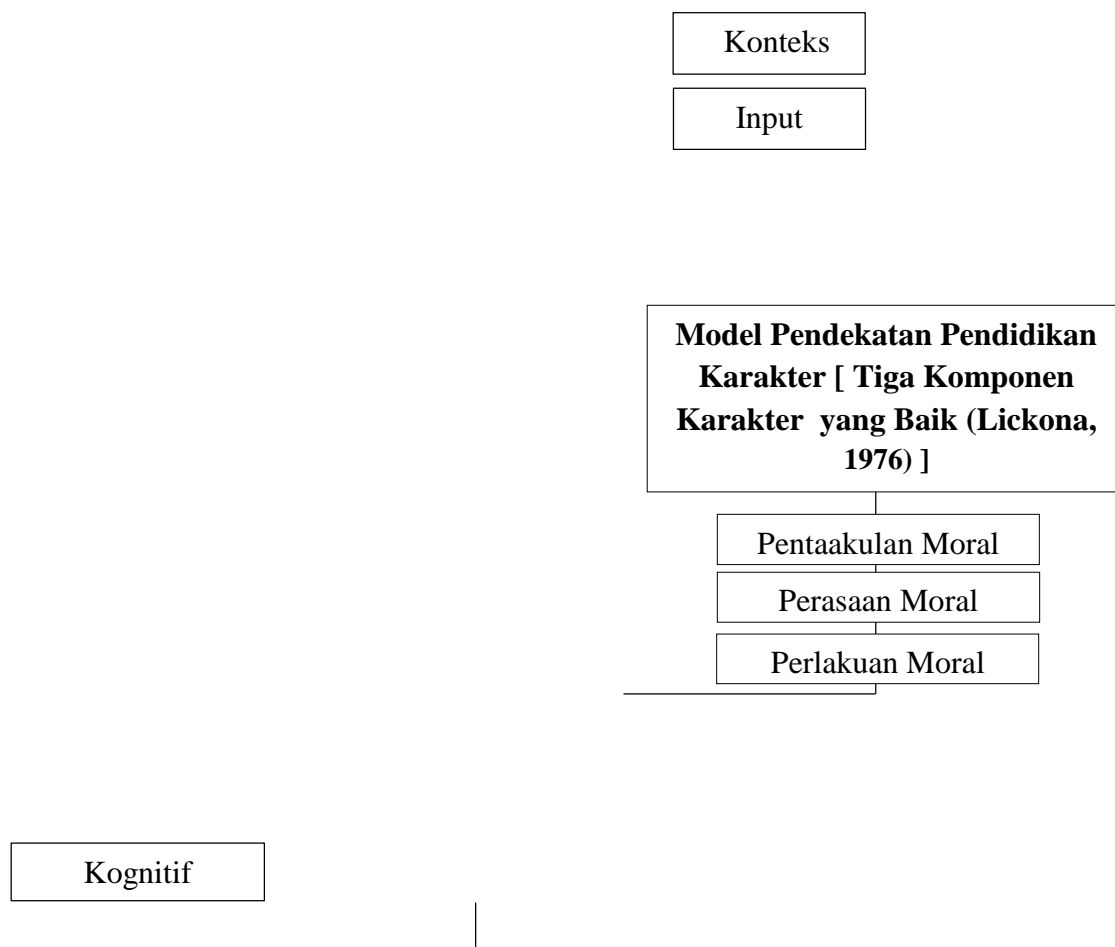
Pengkaji meneliti hasil dapatan kajian oleh Ariff Mohamad (2009) dalam penyelidikannya yang menganalisis kesesuaian pemilihan teks bagi genre cerpen dan novel KOMSAS dalam subjek Bahasa Melayu untuk dijadikan panduan dalam penyelidikan ini. Sebanyak 60.0% responden menyatakan amat setuju bahawa pengajaran KOMSAS banyak menerapkan nilai murni, 32.7% responden setuju, 5.5% responden kurang setuju dan 1,8% responden amat tidak setuju. Skor min bagi item ini pula ialah 1.5091 iaitu berada dalam lingkungan nilai min 1.00-2.50 yang menunjukkan bahawa tahap persepsi dan minat pelajar adalah tinggi. Perbincangan kajian ini akhirnya merumuskan bahawa salah satu ciri penting yang perlu ada dalam teks KOMSAS ialah kandungan nilai murni. Seramai 55 orang responden telah dipilih daripada 7 buah sekolah di daerah Kuantan, Pahang dalam penyelidikan yang berbentuk kuantitatif ini.

Pengkaji berpendapat bahawa pantun merupakan salah satu karya sastera selain novel yang berupaya menerapkan nilai-nilai murni dalam kalangan pembaca. Oleh itu, pengkaji menelusuri penyelidikan Norita Ariffin (2006) yang telah menjalankan sebuah penyelidikan untuk melihat nilai budi masyarakat Melayu dalam kumpulan pantun Bingkisan Permata terbitan Yayasan Karyawan tahun 2001. Dalam menganalisis pantun yang dijadikan bahan kajian, Teori Pengkaedahan Melayu oleh Hashim Awang telah digunakan. Objektif kajian ini adalah untuk melihat nilai budi masyarakat Melayu tradisional yang diterapkan melalui pantun. Nilai budi yang paling dominan dalam pantun yang dikaji ialah nilai kasih sayang. Hasil kajian menunjukkan bahawa nilai budi masyarakat Melayu yang ditonjolkan dalam kajian ini menepati kajian yang pernah dilakukan oleh para sarjana atau sejarawan berhubung nilai budi masyarakat Melayu.

Chew Fong Peng (2009) telah mengaplikasikan Teori Weiner (1965) dalam kerangka pendidikan dan kajiannya dibuat bertujuan untuk menilai pelaksanaan pendidikan sastera perpaduan dan kesannya. Soal selidik digunakan sebagai alat kajian untuk mengutip data daripada 60 orang pelajar Tingkatan 4 yang terdiri daripada pelbagai etnik, keagamaan dan aliran bidang. Dapatan kajian menunjukkan bahawa buku teks KOMSAS tidak mencerminkan realiti masyarakat berbilang kaum di Malaysia. Guru-guru bahasa jarang menerapkan elemen perpaduan kaum sama ada di dalam mahupun luar kelas, manakala para pelajar tidak berminat dalam pembelajaran KOMSAS yang didapati berpusatkan orang Melayu.

KERANGKA TEORI

Rajah 1 Kerangka Teori

Kajian ini adalah berlandaskan Model Penilaian Kurikulum Stufflebeam (1985) dan Model Kurikulum Tyler (1949) yang hanya berkisar tentang pengalaman pembelajaran seperti kemudahan atau bahan yang digunakan ketika belajar. Novel Songket Berbenang Emas merupakan bahan pembelajaran yang menjadi salah satu contoh aspek “input” atau “pengalaman” yang dituntut dalam kurikulum yang sebenar. Kajian ini meneliti sama ada “input” atau “pengalaman” yang digunakan dalam pembelajaran KOMSAS

Menerusi bab 5, sebanyak 3 nilai murni telah diilustrasi untuk watak Dahlia manakala bab 6 menunjukkan 4 nilai murni. Nilai murni yang dikenal pasti dalam bab 5 ialah kasih sayang, kejujuran dan rasional manakala nilai murni baik hati, kebersihan mental/fizikal, kerajinan dan rasional mewakili bab 6. Bab 7 dalam novel ini tidak dicatatkan sebarang nilai murni di dalam jadual kerana watak sampingan lebih mendominasi babak berbanding watak utama. Walaupun nilai-nilai murni ditonjolkan oleh watak-watak lain, pengkaji tidak mencatatkannya sebagai data kerana mematuhi batasan kajian yang hanya meneliti nilai-nilai murni yang hanya ditonjolkan oleh watak utama sahaja. Bab 8 menunjukkan bahawa terdapat 4 nilai murni yang dibawakan oleh watak Dahlia iaitu nilai baik hati, keberanian, kebersihan mental/fizikal serta kejujuran.

Menerusi bab 9, hanya 1 nilai yang ditonjolkan oleh watak utama iaitu nilai baik hati. Nilai murni yang terdapat dalam bab 10 pula ialah sebanyak 3 nilai iaitu nilai berdikari, hemah tinggi dan kasih sayang. Watak Dahlia menunjukkan 1 nilai sahaja dalam bab 11 iaitu nilai kasih sayang. Dalam bab 12, sebanyak 3 nilai yang ditonjolkan iaitu nilai hormat-menghormati, kasih sayang dan kejujuran. Bab 13 dan bab 14 dalam novel ini menunjukkan kuantiti nilai murni yang sama menerusi watak utama iaitu sebanyak 3 nilai. Nilai baik hati, kebebasan dan kejujuran mewakili bab 13 manakala nilai kasih sayang, kerajinan dan rasional mewakili bab 14. Terdapat 1 nilai murni sahaja yang ditonjolkan oleh watak Dahlia dalam bab 15 iaitu nilai keberanian serta kebersihan mental/fizikal. Dalam bab 16, terdapat 5 nilai murni yang diketengahkan oleh Dahlia iaitu nilai baik hati, hemah tinggi, keberanian, kerjasama dan rasional. Sebanyak 4 nilai murni yang ditonjolkan oleh watak utama dalam bab 17 iaitu nilai hemah tinggi, kebersihan mental/fizikal, kejujuran, dan rasional. Dalam bab 18, terdapat 3 nilai murni yang ditonjolkan menerusi watak Dahlia iaitu nilai berdikari, keberanian, dan kejujuran. Dalam bab 19 pula, nilai murni yang ditonjolkan adalah sebanyak 5 nilai iaitu nilai berdikari, kasih sayang, kebersihan mental/fizikal, kejujuran dan rasional manakala bab 20 hanya menunjukkan 2 nilai iaitu nilai baik hati dan hormat-menghormati.

Bab 21 dalam novel ini menggariskan sebanyak 4 nilai murni menerusi watak Dahlia iaitu nilai berdikari, hormat-menghormati, kerajinan dan rasional. Dalam bab 22, nilai murni yang diilustrasi menerusi watak Dahlia adalah sebanyak 8 nilai iaitu baik hati, hemah tinggi, hormat-menghormati, kasih sayang, kebersihan mental/fizikal, kerajinan dan rasional. Bab 23 pula menonjolkan sebanyak 6 nilai murni iaitu baik hati, hormat-menghormati, kasih sayang, kebersihan mental/fizikal, kesederhanaan dan rasional. Dalam bab 24, nilai yang ditonjolkan adalah sebanyak 3 nilai iaitu baik hati, keberanian, dan kerjasama. Dalam bab 25, sebanyak 5 nilai murni diperlihatkan oleh watak Dahlia iaitu kasih sayang, kerajinan, kerjasama, rasional, dan semangat bermasyarakat. Dalam bab 26 pula, sebanyak 5 nilai murni diketengahkan iaitu baik hati, kasih sayang, kerajinan, kerjasama dan kesyukuran. Dalam bab yang terakhir dalam novel ini iaitu bab 27 pula telah memaparkan 10 nilai murni daripada 16 nilai murni

KBSM iaitu baik hati, berdikari, hemah tinggi, kasih sayang, kebebasan, kerajinan, kesederhanaan, kesyukuran dan rasional dan semangat bermasyarakat.

Persoalan kajian yang kedua dan ketiga dapat dijawab menerusi Jadual 2 yang berikut:

Jadual 2 Data Keseluruhan Novel Songket Berbenang Emas

Nilai Murni KBSM	3 Komponen Karakter yang Baik						Nilai (N)
	PTM (f)	Nilai	PRM (f)	Nilai	PTM (f)	Nilai	
Baik Hati	6	/	2	/	9	/	17
Berdikari	3	/	0		4	/	7
Hemah Tinggi	1	/	0		9	/	10
Hormat Menghormati	1	/	0		6	/	7
Kasih Sayang	7	/	4	/	18	/	29
Keadilan	1	/	0		0		1
Kebebasan	0		0		3	/	3
Keberanian	3	/	0		2	/	5
Kebersihan Mental/Fizikal	6	/	1	/	3	/	10
Kejujuran	2	/	0		6	/	8
Kerajinan	0		0		10	/	10
Kerjasama	1	/	1	/	3	/	5
Kesederhanaan	0		0		3	/	3
Kesyukuran	0		5	/	1	/	6
Rasional	5	/	0		16	/	21
Semangat Bermasyarakat	1	/	2	/	2	/	5
Jumlah	37	12	15	6	95	15	147

2. Apakah nilai-nilai murni KBSM yang terdapat novel KOMSAS *Songket Berbenang Emas* yang ditonjolkan oleh watak utama dari sudut Tiga Komponen Karakter yang Baik?

Berdasarkan novel *Songket Berbenang Emas*, watak Dahlia telah digarap dengan baik oleh penulis dengan ilustrasi penonjolan nilai-nilai murni Kemahiran Bersepadu Sekolah Menengah (KBSM) dalam karakternya dalam setiap plot penceritaan. Merujuk Jadual 2, watak utama telah menggalas dengan baik penonjolan 12 nilai murni daripada 16 nilai murni KBSM menerusi salah satu Dimensi Etika Utama iaitu dimensi pentaakulan moral. Nilai-nilai murni tersebut ialah baik hati, berdikari, hemah tinggi, hormat-menghormati, kasih sayang, keadilan, keberanian, kebersihan mental/fizikal, kejujuran, kerjasama, rasional dan semangat bermasyarakat. Nilai murni yang tidak berkaitan dengan dimensi pentaakulan moral dalam novel ini ialah nilai kebebasan, kerajinan, kesederhanaan, kesyukuran. Watak Dahlia telah menonjolkan 12 nilai-nilai murni KBSM dari sudut pentaakulan moral sebanyak 37 kekerapan secara keseluruhan.

Merujuk Jadual 2, novel Zon I iaitu novel *Songket Berbenang Emas* mencatatkan hanya 6 nilai murni yang ditonjolkan oleh watak utama dalam dimensi perasaan moral iaitu nilai baik hati, kasih sayang, kebersihan mental/fizikal, kerjasama, kesyukuran, dan semangat bermasyarakat. Hal ini menunjukkan bahawa nilai-nilai murni yang tidak berkaitan dengan dimensi ini adalah lebih banyak iaitu nilai berdikari, hemah tinggi, hormat-menghormati, keadilan, kebebasan, keberanian, kejujuran,

kerajinan kesederhanaan dan rasional. Secara keseluruhan, sebanyak 15 kekerapan oleh penonjolan 6 nilai-nilai murni KBSM dari sudut perasaan moral menerusi ilustrasi watak Dahlia.

Penyelidik turut mendapati bahawa karakter watak utama novel ini telah menyampaikan mesej nilai yang baik menerusi dimensi perlakuan moral. Merujuk Jadual 2, sebanyak 15 nilai murni KBSM daripada 16 nilai murni KBSM telah dikenal pasti dalam dimensi perlakuan moral. Nilai-nilai tersebut ialah baik hati, berdikari, hemah tinggi, hormat-menghormati, kasih sayang, kebebasan, keberanian, kebersihan mental/fizikal, kejujuran, kerajinan, kerjasama, kesederhanaan, kesyukuran, rasional dan semangat bermasyarakat. Satu sahaja nilai KBSM tidak disentuh dalam dimensi ini iaitu nilai keadilan. Watak Dahlia telah menonjolkan 15 nilai-nilai murni KBSM dari sudut perlakuan moral sebanyak 95 kekerapan secara keseluruhan.

3. Bagaimanakah tahap dominasi nilai-nilai murni KBSM menerusi watak utama dalam novel *Songket Berbenang Emas*?

Berdasarkan Jadual 2, secara keseluruhannya, watak Dahlia berjaya menonjolkan sebanyak 147 kekerapan penonjolan nilai-nilai murni KBSM menerusi teks novel yang mempersembahkan karakternya dalam pelbagai gaya penulisan termasuklah diksi, dialog, monolog dalaman atau monolog luaran bentuk teks yang menghuraikan tentang nilai-nilai murni yang berkaitan dengan dirinya. Nilai murni KBSM yang paling dominan menerusi watak Dahlia ialah nilai kasih sayang iaitu sebanyak 29 kekerapan. Nilai murni yang mencatatkan kekerapan kedua tertinggi ialah nilai rasional iaitu sebanyak 21 kekerapan. Seterusnya diikuti oleh nilai baik hati yang mewakili sebanyak 17 kekerapan sebagai yang ketiga tertinggi. Tempat keempat dicatat oleh 3 nilai murni iaitu nilai hemah tinggi, nilai kebersihan mental/fizikal dan kerjasama yang mewakili 10 kekerapan. Kemudian diikuti oleh tempat kelima iaitu nilai kejujuran yang mencatatkan sebanyak 8 kekerapan. Bagi tangga yang keenam, nilai berdikari dan nilai hormat-menghormati mencatatkan jumlah yang sama iaitu sebanyak 7 kekerapan. Untuk tangga yang ketujuh, nilai kesyukuran mewakili sebanyak 6 kekerapan. Nilai keberanian, kerjasama dan semangat bermasyarakat pula sama-sama merekodkan sebanyak 5 kekerapan untuk tangga yang kelapan. Bagi tangga kesembilan, nilai kebebasan dan kesederhanaan mencatatkan sebanyak 3 kekerapan. Akhir sekali, nilai keadilan mencatatkan penonjolan yang paling rendah iaitu sebanyak 1 kali penonjolan sahaja menerusi watak utama.

PERBINCANGAN

Analisis mendapati bahawa watak Dahlia dalam novel *Songket Berbenang Emas* berjaya melunaskan semua syarat yang mengiktiraf kemoralan dalam perwatakannya. Pengkaji merujuk kepada syarat kemoralan yang diperkenalkan oleh Thomas Lickona (1976) yang menuntut Tiga Komponen Karakter yang Baik dalam Model Pendekatan Pendidikan Karakter iaitu pentaakulan moral, perasaan moral dan perlakuan moral. Walaupun setiap komponen tidak melibatkan semua nilai murni KBSM iaitu sebanyak 16/16 nilai dalam setiap komponen, namun watak Waheeda berjaya mencatatkan kewujudan ketiga-tiga komponen penting ini dalam karakternya sekali gus membuktikan dirinya merupakan individu yang bermoral. Pentaakulan moral merupakan dimensi yang terhasil daripada perilaku individu yang paling tinggi hierarkinya berbanding pentaakulan moral atau perasaan moral. Watak Dahlia berjaya menonjolkan pencapaian yang memuaskan apabila pentaakulan moral yang dipersembahkan menerusi watak ini berjaya mencatatkan sebanyak 15/16 nilai KBSM. Hal ini demikian kerana, pentaakulan moral lahir dari personaliti seseorang individu setelah berlaku proses pentaakulan moral dan perasaan moral dalam diri individu tersebut. Komponen pentaakulan moral dan perasaan moral pula masing-masing merekodkan sebanyak 12/16 dan 6/16 nilai KBSM.

Kesimpulannya, hasil penyelidikan mendapati bahawa penonjolan watak utama dalam novel KOMSAS Tingkatan 5 bertajuk *Songket Berbenang Emas* ini telah menepati matlamat Falsafah Pendidikan Kebangsaan yang sangat menekankan aspek afektif dan telah menepati matlamat pembelajaran KOMSAS itu sendiri sekali gus mengiktiraf kerelevanan novel *Songket Berbenang Emas* sebagai sebuah “input” atau bahan pengajaran yang sesuai seperti yang disarankan dalam Model Kurikulum Tyler dan Model Penilaian Kurikulum Stufflebeam yang menjadi antara panduan

pelaksanaan kurikulum Malaysia. Perbincangan ini akhirnya menyahut salah satu daripada enam cadangan kriteria teks KOMSAS oleh sarjana yang menyelidik kesesuaian pemilihan teks bagi genre cerpen dan novel iaitu aspek nilai murni sebagai sebuah kajian lanjutan. Merujuk kepada metodologi yang digunakan oleh pengkaji dalam kajian ini, pengkaji mencadangkan agar pembinaan sesebuah alat pengukuran nilai atau instrumen dapat dilaksanakan sebagai cadangan mana-mana kajian lanjutan yang akan datang demi memartabatkan kandungan nilai-nilai murni merentas kurikulum dalam teks KOMSAS.

PENUTUP

Prosedur pengumpulan data dan analisis data dalam penyelidikan ini telah dilaksanakan secara teliti dan terperinci menggunakan instrumen-instrumen yang telah mendapat kesahan pakar yang profesional dalam bidang Kesusasteraan Melayu. Oleh itu, hasil analisis dokumen ini diharap dapat memperakui novel KOMSAS *Songket Berbenang Emas* yang digunakan dalam aliran pendidikan pada hari ini kerana kriterianya yang benar-benar menepati kehendak kurikulum semasa.

BIBLIOGRAFI

- Abdul Halim Ali. (2016, Mac 17). Ditemubual oleh Nurul Raihana Abdullah [Rakaman video]. Pengalaman sebagai bekas panel KOMSAS. Perak.
- Abdul Rahman Md Aroff. (1999). Pendidikan Moral: Teori Etika Dan Amalan Moral. Serdang: Penerbit Universiti Putra Malaysia.
- Ariff Mohamad. (2009). Analisis kesesuaian pemilihan teks bagi bagi genre cerpen dan novel komponen sastra dalam pendidikan bahasa Melayu. *Masters Dissertation*. Universiti Pendidikan Sultan Idris.
- Beb Sabariah. (2008). *Tirani*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Abdul Rahim Abdul Rashid. (2001). *Nilai-nilai murni dalam pendidikan: Menghadapi perubahan dan cabaran alaf baru*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors.
- Chew Fong Peng. (2009). Pendidikan Sastra Perpaduan Menerusi KOMSAS Tingkatan 4: Pelaksanaan dan Kesannya. *Jurnal Pendidikan Malaysia* 34(2). Didapati daripada http://jpmipgmtaa.webs.com/penulisan/microsoft%20word%20-%20kajian_komsas.pdf
- Kementerian Pendidikan Malaysia. (1992). Buku penerangan kurikulum bersepadu sekolah menengah. Kuala Lumpur: Pusat Perkembangan Kurikulum, Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Kementerian Pendidikan Malaysia. (2000). Huraian Sukatan Pelajaran Bahasa Melayu (Edisi Penyesuaian). Kuala Lumpur: Pusat Perkembangan Kurikulum, Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Kementerian Pendidikan Malaysia. (2008). Sukatan Pelajaran Kurikulum Bersepadu Sekolah Menengah: Kesusasteraan Melayu. Kuala Lumpur: Pusat Perkembangan Kurikulum, Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Kementerian Pendidikan Malaysia. (2015). Surat pekeliling ikhtisas Bil.12/2015: Penukaran teks komponen sastra (KOMSAS) dalam mata pelajaran Bahasa Melayu tingkatan 2 dan tingkatan 5 mulai tahun 2016. *KP(KPPM)6/Jld.II(19)* 29 Disember 2015.
- Lickona, T. (1999). *Moral development and behavior*. New York: Penerbit Holt.
- Nazarudin Zainun, Rahimah A. Hamid, Mohd Kipli Abdul Rahman & Noraini Idris. (2008). *Kearifan Tempatan: Pengalaman Nusantara. Jilid 1: Berasal dari Akar*. Pulau Pinang: Penerbit Universiti Sains Malaysia.
- Mohd Firdaus Che Yaacob & Normaliza Abd Rahim. (2009). Cerita rakyat membentuk moral positif kanak-kanak melalui nilai murni. *Jurnal Dewan Bahasa* 2(2). Didapati daripada <http://www.jbsd.umt.edu.my/wp-content/uploads/sites/53/2014/11/8.pdf>
- Norita Ariffin. (2006). Nilai budi masyarakat melayu dalam pantun. *Masters Dissertation*. Universiti Putra Malaysia.
- Nurul Raihana Abdullah. (2002). Nilai-nilai murni merentas kurikulum menerusi watak utama dalam novel Bagaikan Puteri. *Degree Dissertation*. Universiti Pendidikan Sultan Idris.
- Ratna Nyoman Kutha. (2004). *Penelitian Sastra: Teori, Metode, dan Teknik*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.
- Stufflebeam, D. L dan Shinkfield A. J. (1985). *Systematic evaluation*. United States of America: Kluwer-Nijhoff Publishing.
- Tyler, R.W. (1949). *Basic principles of curriculum and instruction*. Chicago: The University of Chicago Press.